

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

Burgers G.	<i>Quo-Vadimus? De vlucht van een aantal Bredanaars in de meidagen van 1940</i> 87 (met nota's van Bertrand Denys)
Deceuninck Victor	<i>Emigratie van Zedelgem 1901-1935</i> 114
B.D.	<i>Uitstapje naar Mesen</i> 127

SEPTEMBER 1995 - 16de JAARGANG Nr 3

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys
Patrick Arnou
Géry Cappon
Victor Deceuninck
Filip Demeyer
Michel Demeyer

Klaprozenlaan 13, Loppem
B.J. Lievensstraat 12, Zedelgem
Patrijzenhoek 9, Zedelgem
Groenestraat 29, Zedelgem
Aartrijkestraat 18, Aartrijke
Aartrijkestraat 18, Aartrijke

Lidmaatschap: 250 F

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 LOPPEM

QUO - VADIMUS ?

De vlucht van een aantal Bredanaars in de meidagen van 1940
of
Het dagboek van hun verblijf op de Loppemse pastorie
(19 mei 1940 - 28 mei 1940)

G. BURGERS

Die zonnige kermismaandag 27 augustus 1990 wordt er aan de pastorie van Loppem aangebeeld. Een man met een Nederlandse tongval vraagt de pastoor of hij eens door de pastorie en de tuin mag lopen.

Vijftig jaar geleden, van 19 tot 28 mei 1940, had hij met zijn ouders en hun hele gezin bij de toenmalige pastoor Cornette gastvrijheid genoten. Zijn naam was G. Burgers (in 1990 woonachtig in Noorderwijk). Hij was zo gelukkig dat hij zijn schuiloord tijdens de bange meidagen van 1940 teruggezien had, dat hij pastoor Frans Vereecke zijn dagboek over de exodus van enkele Bredanaars in mei 1940 cadeau deed.

Wij publiceren alleen de bladzijden die een getuigenis zijn van de gebeurtenissen en van de sfeer die er in Loppem heerste tijdens de achttiendaagse veldtocht, meer bepaald de periode dat koning Leopold III in het Wit Huis van baron Karl van Caloen overnachtte (18-24 mei) en de dag van het beruchte bombardement op Loppem (27 mei 1940).

19 mei 1940

De nacht is erg rustig, we hebben de gehele nacht achter elkaar door geslapen. Dus nogal 'n flinke tuk. Tegen zessen staan we op, want we moeten nog naar de H. Mis. Want al is het oorlog, als we er toe in de gelegenheid zijn, moeten we toch naar de kerk, wie weet hoe lang het duurt, voordat we weer naar de kerk kunnen. Om ongeveer zeven uur begint de H. Mis. Onder de preek wordt er afgelezen, dat we op vrijdag enz. vlees mogen eten. Daar hebben wij zoveel niet mee te maken, want we eten het bijna op geen enkele dag. Na de H. Mis gaan we even naar de pastoor⁽¹⁾ en dan laden we onze spulletjes weer op de bakfiets.

We bedanken dan hartelijk de Zusters en we moeten beloven nog eens langs te komen. Dan gaan we weer, goed uitgerust, op stap. Het is nu ongeveer half negen in de morgen en het is prachtig weer. Op de weg is het, al zou deze dan vrij zijn om acht uur, nog erg druk met militaire auto's, wagens, kanonnen enz. Als we 'n kwartiertje gelopen hebben, begint het lieve leventje weer. Want er komen verscheidene Duitse vliegtuigen op de grote voorttrekkende troepen militairen af. De militairen en wij laten alles staan en lopen direct van de weg af. We lopen 'n groot hoekhuis binnen. Het is een huis van 'n aannemer van bouwwerken en ze sturen ons in het kantoor. Buiten horen we flink schieten, maar bommen vallen er gelukkig niet, want op 'n paar kilometers van ons af zijn, diep in de bossen, grote opslagplaatsen van munitie⁽²⁾. Als alles weer gewoon is gaan we verder.

(Toen we van onze vlucht op de terugreis naar Nederland waren, zagen we dat dit huis geheel en al in elkaar was geschoten.)

We lopen weer door en komen zodoende in Eeklo terecht. Op het station is het verschrikkelijk druk met soldaten. Ook rijden er grote treinen weg met kanonnen, auto's, wagens, enz., er vertrekken ook vele treinen met soldaten. Het is een mooie grote plaats Eeklo en er

schijnen ook al enige bommen gevallen te zijn, naar de verwoesting, die we zien, te oordelen. In Eeklo hebben we nog 'n praatje met 'n Belgische officier maar hij weet niet veel van de toestand te vertellen en van ons dierbaar Nederland weet hij helemaal niets. Buiten Eeklo moeten we over één van de vele mooie viaducten, die België bezit en het is nogal zwaar duwen met onze bakfiets, maar naar beneden gaat het des te gemakkelijker. Zo lopen we, vergezeld van de militaire troepen, kanonnen en wagens die voorbij komen, langs mooie bossen en wegen voort tot ongeveer twaalf uur. We stoppen bij 'n hotel dat midden in het bos staat. We vragen om 'n kop warme thee of koffie, maar de man heeft niets meer, het is met die doortrekkende troepen zo druk, dat hij bijna alles verkocht heeft. Het zit er dan ook stampvol soldaten, die er, met hun geliefde honden bij hun, zitten te suffen of te slapen. Wij kunnen er nog ieder 'n bord warme tomatensoep krijgen voor 'n frank per bord en dat slaan we natuurlijk niet af. Het smaakt heerlijk, zo'n bord warme soep, die we in een hele tijd niet gehad hebben. Na uitgerust te hebben stappen we weer op en gaan verder. Het is niet erg druk met de vluchtelingen op de weg. We zien er maar enkele en dan nog op de fiets. De meesten zijn in Gent achtergebleven. Want de vluchtelingen, die in Gent zijn, mogen er vandaag nog niet uit de stad. Maar nu kunnen we wat gemakkelijker en vlugger lopen en behoeven we niet altijd met onze bakfiets van de weg af te gaan.

In Sijsele⁽³⁾ krijgen we van mensen, die buiten in het zonnetje op hun stoeltje tegen de muur leunen, nog 'n lekkere kop warme koffie. Hier in Sijsele is er gisteren nogal veel gebombardeerd. Hier zijn dan ook twee kinderen gewond van mensen die gisteren bij ons bij de Zusters in Waarschoot gegeten hebben en toen verder zijn gegaan; Een jongetje kon gewoon verder doorgaan, maar de andere is per rode-kruisauto naar Brugge gevoerd en moet daar twee maanden in het Hospitaal blijven. E zijn ook nog verscheidene

doden in Sijsele gevallen en vele huizen verwoest. We lopen door tot Maldegem⁽⁴⁾ en daar raken we de militairen kwijt, want alle militairen slaan daar naar rechts af. Zo lopen we dan door, totdat we dan tegen drie uur in de mooie oude Vlaamse stad Brugge aankomen. De buitenstad van Brugge is zowat wel hetzelfde als in Holland, maar de binnenstad is echt oud, met zijn smalle straatjes en zijn trapgevel-huisjes. We moeten eerst over 'n ophaalbrug en dan onder 'n oude poort door, om in de binnenstad te komen. We zien hier ook veel Hollandse militairen en militaire auto's, natuurlijk ook veel Belgische en Franse⁽⁵⁾. Wij worden naar het mooie oude stadhuis, met zijn mooie vierkante toren en zuilengangen, gestuurd, waar het vluchtelingenbureau⁽⁶⁾ is gevestigd. We moeten 'n hele tijd wachten voordat we aan de beurt zijn en dan zegt men ons dat we naar Waardamme, Loppem of Roeselare moeten gaan. Wij krijgen ook 'n bewijs, waarmee we gratis met de tram meekunnen. We besluiten maar om naar Loppem te gaan, zegt men ons. Als we weer buiten gekomen zijn, vragen we de weg. We gaan nu langs de mooie oude Brugse grachten en huizen en lopen zo verder. Bij 'n oude kerk zien we nog buiten op 'n aanplakbord grote rouwbrieven aangeplakt, zowat hetzelfde als we ze in Holland kennen, met zwarte randen enz. maar dan in de grootte van ruim 'n vierkante meter. Bijna buiten de stad gekomen besluiten we met de tram⁽⁷⁾ mee te gaan en dan zullen Gerrit en ik met de bakfiets verder gaan. We houden 'n tram aan, maar ze willen ons op vertoon van het bewijs niet meenemen. Dan maar te voet! Het is een koolpad, waar we over moeten, maar we lopen maar op ons gemak, want het is toch nog vroeg genoeg. Bij 'n brug⁽⁸⁾ gekomen, moeten we 'n hele tijd wachten, want er komen allemaal schepen met benzine en olietanks voorbij. Na 'n tijdje zien we vele fietsers bepakt met dekens en koffers, dus wellicht vluchtelingen, van de kant waar we naar toe gaan, vandaan komen. We begrijpen het niet wat het is en er komen te veel militairen voorbij, om over te steken en om het aan hen te gaan vragen. Wanneer we ongeveer 'n kilometer of vier, vijf

van Loppem af zijn, gaan onze buurman en ik weer vast met de fiets vooruit naar het gemeentehuis. Het is maar 'n klein plaatsje. Op het gemeentehuis aangekomen, vragen we naar de burgemeester⁽⁹⁾, maar die is niet thuis en nu sturen ze ons naar de gemeentesecretaris⁽¹⁰⁾. We zeggen dat we door het vluchtelingencomité uit Brugge hier naar Loppem zijn gestuurd.

"Dat is goed en wel", zegt hij, "Brugge stuurt hier alle vluchtelingen maar naar toe, maar het is hier al overbevolkt. Heel Loppem ligt vol soldaten en officieren en Koning Leopold is ook al hier, dus ook nog veel marechaussees⁽¹¹⁾. En dan zijn er hier ook nog vele fracteurs⁽¹²⁾ uit België. Hier is helemaal geen plaats meer, het beste is maar dat U naar Brugge teruggaat". Daar staan we nu! We hebben natuurlijk niet veel zin om weer naar Brugge terug te gaan. We gaan dan zelf in het dorp op vele plaatsen naar 'n slaapgelegenheid vragen, maar overal krijgen we te horen, dat er bij hen al soldaten ingekwartierd zijn. Ook de scholen, kloosters en het gasthuis liggen al vol soldaten⁽¹³⁾.

"Dan maar weer naar de pastoor⁽¹⁴⁾, zoals in Waarschoot" zeg ik. Zo gezegd, zo gedaan. We vragen naar de pastorij en bellen aan. Door het dienstmeisje⁽¹⁵⁾ worden wij, buurman en ik, in de spreekkamer binnengelaten. Na kennis gemaakt te hebben, zeggen we waarom we hier komen en vragen dan of we hier op de pastorij mogen slapen. De pastoor, 'n oude man van ongeveer 65 jaar, zegt dat hij helemaal geen plaats meer heeft, want alle kamers zijn bezet voor de officieren en die hij vrij heeft, moet hij nog vrij houden voor de militairen die vanavond hoogstwaarschijnlijk in Loppem zullen komen. "We hoeven ook geen mooie kamer te hebben", zegt onze buurman, "we zijn al gauw tevreden".

"Maar ik heb helemaal niets!", zegt de pastoor. "En deze spreekkamer dan?" vraag ik. "Dat nog niet", zegt de pastoor. "Maar mijn maartje is zo'n zwak meisje en ze kan allemaal niet tegen die druk-

te en het kind is al zo moe, want het is toch al zo druk!"

Maar ze behoeft ook niets te doen! zegt buurman, "wij kunnen alles zelf doen en desnoods haar nog helpen!"

"Dan zal ik het eerst aan maartje gaan vragen of ze het goed vindt", zegt de pastoor, "want het is toch al zo'n zwak meisje!" En rokend aan 'n lange ouderwetse pijp en met 'n zwart kalotje op het bijna kale hoofd, gaat hij weg. Als hij terugkomt zegt hij dat we mogen blijven, maar dan moeten we maartje ook helpen. We beloven het en na den pastoor vast bedankt te hebben, zeggen we, dat we eerst de anderen gaan halen en we vertrekken. Even buiten Loppem zien we vader en moeder en de rest aankomen met de bakfiets en kinderwagen. Ze lopen te praten met 'n jonge deftige madame. Ze is de dochter van 'n kasteelheer⁽¹⁶⁾ hier in Loppem. Ze heeft medelijden met ons en ze zegt dat ze ons wel bij haar wil laten slapen, maar dat het kasteel vol officieren zit, maar zo gauw als die weg zijn, mogen we bij haar komen. Als ze weggegaan is, gaan we allen naar de pastoor. We laden de bakfiets door 'n grote poort de tuin in en laden dan alles af.

Na het eten gaan we nog even het kleine dorpje in. Bij het raadhuis⁽¹⁷⁾ zien we nog verscheidene vluchtelingen met hun fiets. Ze proberen nog om bij de onderpastoor⁽¹⁸⁾ te gaan slapen, maar die heeft ook geen plaats meer en dan gaan ze maar weer terug naar Brugge. We kopen nog wat brood en gaan dan weer terug. De pastoor vraagt, als we thuis gekomen zijn, of dat we katholiek zijn en zegt dan, dat we morgen om zeven uur naar de kerk kunnen. Om ongeveer tien uur gaan we naar bed. Het ligt wel hard op die plankenvloer zonder stro, maar na wat draaien en wennen vielen we toch eindelijk wel in slaap.

Dat was zondag, de achtste vluchtelingsdag!

†
Ik verlang ontbonden te worden en met Christus te zijn.
Phillip I 23.

Hoewel dood, spreekt hij nog door zijn voorbeeldig leven.

Hij behaagde aan God: hij was immers een priester naar 's Heeren hart; geen offer viel hem te zwaar, geen vermoeienis te groot, waar hij de zielbelangen zijner parochianen kon behartigen. Hij heeft ook den luister van Gods huis bemind en de woonplaats van zijn heerlijkheid.

Hij behaagde aan zijn volk om de minzaamheid van zijn gemoed, om zijn goedheid en gedienstigheid. Den zieken was hij een ware troostengel; Hij behaagde vooral aan Onze Lieve Vrouwen, die al zijn laatste wenschen in vervulling heeft laten gaan; want hij stelde al zijn vertrouwen in Haar en steeds was hij Haar vurige verzeender en apoel.

Bemilde Broeder om Familieleden, wij waren mal-kander zoo genegen; die liefdebanden zullen met den dood niet verbroken worden. Bidt en offert voor mij; bijzonderlijk Gij, mijn duurzame Neef Kamiel, wees mij indachtig aan het altaar des Heeren.

Duurbare gewezene Parochiaan, vergeet mij niet, die over U gesteld was die U het Wood Gods verkon-digde; die voor U bad en offerde, en gunt mij somtijds een vurig gebed.

Getrouwe Meid Flavie, hartelijk dank en God loone u om uw onverdrotene toewijding.

In uw handje, Heer, bereel ik mijn geest.

500 f. afl.

Jesus, Zoon van David, en term U mijner.

500 f. afl.

God, wees mij zandoor gewaerd.

500 f. afl.

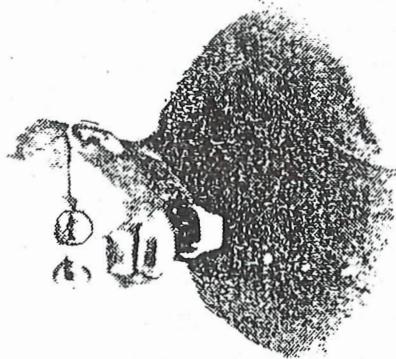
Koningin van des H. Sacramens. bid voor ons.

300 f. afl.

Jesus, Maria, Joseph.

7 j. afl.

Drukk. A. Dupont-Boudry, Loo.

† TE ZALIGER GEDACHTENIS AAN
EERWAARDEN HEER KAMIEL CORNETTE

Bebrren te Noordshote 18-18-1874
Priester gewijd te Brugge 23-12-1888
Oprogend hulpbijpriester te St. Lodawijk (Deerlijk), Bilschote, Bouters, Ardooie, Oostende O. L. Vr. en Vormetela.
Onderpastoor te Kamsel 3-11-1902
26-2-1908
Pastoor te Assenbroek 18-10-1928
17-8-1935
Ontslaggever 1-18-1941

en na het H. Gijssel onvragen te hebben
zachtjes in den Meer ontslaopen te Pollinkhove 28-8-1942.

20 mei 1940

De vliegtuigen zijn deze nacht nogal in de weer, ze schijnen "gehapt" te zijn op de Koning. Af en toe klinkt het gerikketik van het afweergeschut dat ongeveer drie of vier meters van ons af staat. Het kasteel, waar de koning in is⁽¹⁹⁾, staat nog steeds twintig meter van ons af. Bommen vallen er gelukkig niet, dat hebben we trouwens ook nog nooit meegemaakt, dat er 's nachts bommen vielen. Om zes uur staan we op, zodat we om zeven uur naar de kerk kunnen. Het is 'n mooi oud klein kerkje, iets groter dan onze kapel. Na de mis gaan vader en de buurman naar het gemeentehuis om te vragen wat we nu eigenlijk moeten doen, wat ze eigenlijk van ons willen. Maar ja, ze weten ook niets. "Maar afwachten", zeggen ze, maar daar komen we niet verder mee!

Thuis gekomen, praten ze er met de pastoor 'ns over. De pastoor stelt voor dat we eens wat verder moeten gaan kijken, hoe het daar is, en als het ons niets lijkt, kunnen we weer terugkomen. Hij zegt, dat we wel met 'n vrachtrijder, die hij kent, mee mogen rijden naar de Franse grens. Daar we toch niet allen op de vrachtwagen kunnen en deze geheel gesloten moet blijven, want de chauffeur is bang dat ze ons anders zullen aanhouden, gaan vader, de buurman, Gerrit en ik met de vrachtwagen mee. De rest zal in Loppem blijven tot we terugkomen, want de bakfiets kan toch ook niet meegaan. We kruipen helemaal achter in de wagen. Voor ons staan allemaal kisten, zo bang is de chauffeur. Het is pikdonker in de wagen en we zien niets. Hobbelend en stotend gaat het over de Belgische wegen. We weten niet eens waar we zijn. In Deurne⁽²⁰⁾ stopt de wagen even en er wordt nog meer ingeladen. Dan rijdt de vrachtwagen weer verder, zonder dat we weten waar we eigenlijk zijn. We vallen er haast bij in slaap. Eindelijk stopt hij en zegt, dat we uit kunnen stappen. We staan midden op 'n open weg, maar

overall waar we kijken, zien we niets dan vluchtelingen, die op hun dekens op de weilanden liggen. Ze zeggen, dat we hier enkele kilometers over de Franse grens zijn. We spreken enkele vluchtelingen aan. De meesten zijn Belgen en er zijn er ook nog velen van 15 tot 35 jaar, die naar Frankrijk zijn gestuurd. Ze vertellen ons dat ze hier al verscheidene dagen liggen en niet verder mogen. Ze hebben het heel slecht, want ze kunnen bijna geen eten of drinken krijgen. "Dan gauw terug naar Loppem!", zegt onze buurman, en we zijn het gloeiend met hem eens. De chauffeur is van plan om vanavond om zeven uur weer naar Loppem terug te gaan. Tot zeven uur lopen we wat rond en praten wat met de vluchtelingen. En dan vertrekken we weer naar Loppem, waar we 's avonds laat aankomen. Als we alles tegen de pastoor verteld hebben, zegt hij dat we maar hier moeten blijven, totdat zij ook weg moeten. We vinden het natuurlijk goed, want nu kunnen we tenminste eens rustig onze gang gaan! En dan, nadat de pastoor het rozenhoedje en avondgebed voorgebeden heeft, gaan we naar bed. Dat was de negende vluchtelingsdag!

21 mei 1940

Het is nogal rustig. De koning is vannacht, naar men zegt weer uit het kasteel vertrokken⁽²¹⁾. We kunnen nogal rustig slapen. Evenals gisteren staan we weer om zes uur op en gaan we naar de kerk. Na de kerk gaan we eten en dan komt de pastoor naar ons toe: "Jullie mogen hier wel zijn," zegt hij, "maar dan moet je er ook wat voor doen!" We vinden het natuurlijk heel goed, anders vervelen we ons toch maar! Moeder, de buurvrouw en de meisjes gaan naar het dienstmeisje, die we naar het Belgische maartje "Moortje" genoemd hebben. En wij gaan met de pastoor mee naar de tuin⁽²²⁾. Het is 'n zeer grote, lange tuin. Maar verwaarloosd! Het is toppunt! "Er is het hele jaar nog niets aan gedaan", zegt de pastoor. Nu dat zien we! En wat er aan gedaan is, is nog echt op z'n Bels gedaan,

zo slordig en onafgewerkt! Vader en buurman gaan naar de groententuin. Gerrit gaat houtblokken zagen en Jan en ik gaan naar de bloementuin. We weten eigenlijk niet waar we het eerst mee zullen beginnen, zoveel onkruid staat er en zó verwaarloosd is hij! Jan begint aan het ene, ik aan het andere eind. "Dan zullen we elkaar wel eens tegenkomen", zegt Jan. Zo werken we door tot twaalf uur. Deze middag eten we voor het eerst sedert onze vlucht middageten. Tenminste, als men dat middageten noemen mag, want het zijn alleen maar warme aardappelen, meer niet, zonder saus of iets dergelijks. Want Moortje heeft gisteren, daar het vleesloze-maandag⁽²³⁾ was, niets geen vlees kunnen krijgen. Maar het is toch iets warmes op de maag! 's Middags gaan we gewoon weer verder met ons werk en de anderen gaan wat slapen.

Om ongeveer vier uur komen ze verschillende mooie, met goudgele zijde beklede, stoelen en canapé's van het kasteel op de pastorie brengen en ook 'n groot deel van de mooie bibliotheek. We brengen de stoelen in de grote, witgekalkte kelder. "Dan kunnen we tenminste bij het schuilen voor vliegtuigen nog eens zacht zitten", zegt Moortje.

's Avonds om zeven uur gaan we nog naar het meimaandlof. Tijdens het lof komen er nog verscheidene Duitse vliegtuigen over vliegen, waar flink op geschoten wordt. De ramen rinkelen en het is 'n echt hol gehoor in de kerk. Sommige meisjes lopen bang de kerk uit, maar als ze de vliegtuigen boven het dorp zien cirkelen, lopen ze maar weer gauw terug.

Als het lof⁽²⁴⁾ uit is, zijn de Duitse vliegtuigen nog niet weg, we blijven natuurlijk allemaal in de kerk. Maar toch eindelijk na 'n kwartiertje zijn ze allemaal verdwenen.

Hierna ga ik met Jan nog wat kijken in het dorp, maar er is niet veel te zien, veel Belgische militairen, meer niet. En dan gaan we om tien uur naar bed.

Dat was de tiende dag!

22 mei 1940

Na rustig geslapen te hebben, gaan we weer naar de H. Mis en dan weer aan de gang, ieder aan zijn eigen werk. Na het middageten, dat deze keer geheel "volledig" is, en goed smaakt, komt de pastoor vragen of we mee naar de grot gaan⁽²⁵⁾, voor een novene ter ere van het feest van het H. Hart. De grot ligt ongeveer 'n half uurtje buiten het dorp. De grot is gebouwd door 'n kasteelheer, die op 'n kasteel daar vlak in de buurt woont. Als we bij de grot komen, is het al heel druk. 'n Vrouw bidt er voor. Wanneer er ongeveer twee rozenhoedjes gebeden zijn, komen er weer verscheidene vliegtuigen opduiken. Door de bomen van het bos zien we ze aankomen. Flink wordt er op los geschoten. Angstig staan we te luisteren, bijna niemand bidt er nu en de vrouw die voorbidt, bidt heel zacht, bang dat de vliegtuigen ons zullen horen! Dan opeens vallen er enkele bommen, gelukkig wel 'n heel eind van ons af! Maar de mensen worden toch allemaal wit van schrik en erg zenuwachtig. Het gerikketik van het luchtafweer begint nog heviger te klinken. We kruipen allen, voor zover het gaat, in de grot. Sommigen zitten al op het altaar, andere staan ineengedoken onder enkele vooruitstekende rotsblokken. Het is wel 'n vreemd gezicht. Na 'n half uurtje zijn de vliegtuigen verdwenen en gaan we weer gewoon met het rozenhoedje door. Thuis gekomen gaan we maar weer gewoon aan het werk. Onder het lof komen er weer enkele vliegtuigen opduiken. Ze schijnen op 'n bepaalde tijd te komen.

's Avonds luisteren voor het eerst weer eens naar 'n stukje muziek en horen we ook de nieuwsberichten van de Engelse zender, maar ze weten niet veel nieuws van Nederland en België te vertellen. En dan gaan we volgens gewoonte, na het rozenhoedje en avondgebed gebeden te hebben, om tien uur naar bed. Dat was de elfde dag!

We hebben vannacht goed geslapen, want wij, Gerrit, Jan en ik, hebben vannacht het rijk alleen en ook hebben we alle dekens, dus we liggen nogal zacht. Gisterenavond kwamen de soldaten zeggen, dat de officieren hier niet meer zouden komen slapen⁽²⁶⁾. Dus ze konden nu bijna allemaal op 'n bed slapen, behalve wij, maar we zijn al gauw tevreden, vooral nu we het rijk alleen hebben in de spreekkamer.

Volgens gewoonte worden we weer om zes uur wakker, maar we kunnen deze keer wat blijven "uitslapen", daar er om negen uur 'n lijkmis is. Het "uitslapen" verveelt algauw en we staan dan ook maar op. Dit is nogal gemakkelijk, we behoeven alleen maar de dekens wat op te vouwen en ons te wassen en dan zijn we klaar. Want ons uitkleden of aankleden daar doen we maar niet aan, dat zijn we bijna afgeleerd. De anderen die boven liggen, kleden zich maar half uit. Na het eten lopen we wat rond en dan om negen uur gaan we naar de kerk. Het is uitvaartmis van de nicht van Guido Gezelle⁽²⁷⁾, die enige dagen geleden gestorven is. Het is 'n mis met twee priesters die de mis doen, de pastoor en de onderpastoor. Het is wel vreemd, dat wij zo'n mis met twee heren in Holland, naar ik meen, niet kennen. Het is 'n gezongen mis, maar toch is de mis al om vijf voor half tien afgelopen. Dan gaat het naar het kerkhof, wat niet ver afgelegen is, want het ligt naast de kerk.

De stoet trekt uit de kerk, voorafgegaan door het kruis, dan komen de familieleden, dan de kist, die door vrouwen gedragen wordt, dan volgt het zangkoor, bestaande uit twee zangers, de koster⁽²⁸⁾ en 'n oude boer, deze zijn gekleed in toog en superplie en met 'n bonnet op, en dan volgt de pastoor en de onderpastoor. Na de gebruikelijke ceremoniën werpen allen nog 'n schep aarde op de kist en dan is de begrafenis afgelopen. Na deze begrafenis gaan wij weer met onze tuin bezig, het begint al aardig op te schieten. Vader en de buurman zijn nog lang niet klaar, en bij Gerrit kun je nog niet

zien aan de stapel houten balken, dat hij er mee begonnen is. 's Middags gaan vader en de buurman eens naar Brugge met de fiets om te kijken, hoe het daar staat. Ze spreken er nog enkele bekenden, maar deze weten ook niets. Dan gaan ze naar de Nederlandse consul. Deze zegt dat we maar moeten blijven waar we zijn en vader en de buurman krijgen ieder twintig frank "steun", dat geldt voor twee dagen dan moeten ze over twee dagen terugkomen. Ook zegt hij dat we maar naar het gemeentehuis van Loppem moeten gaan, daar zullen ze ons ook nog wel wat geven. Als ze thuis zijn, gaan ze naar het gemeentehuis en we krijgen 'n toezegging van zes broden van 400 gram en twee liter melk per dag, voor twaalf man⁽²⁹⁾. Het is wel niet veel, maar beter toch iets dan niets. Wij zijn ondertussen met onze tuin klaargekomen en hebben van de pastoor 'n complimentje gehad, dat hij zo mooi was. Verder gaat alles gewoon als anders.
Dat was de twaalfde vluchtelingsdag!

24 mei 1940

Als we zowat goed en wel in slaap zijn gevallen, horen we wat lawaai op straat en wordt er flink aan de ouderwetse bel⁽³⁰⁾ getrokken. Moortje staat vlug op en kleedt zich wat aan. Moeder staat ook op om haar wat te helpen. Het zijn drie Belgische soldaten. Ze komen uit Namen en spreken dus Frans. Ze zien er erg vermoeid en verwilderd uit. Ze komen recht van het slagveld. Ze vragen om hier te mogen slapen. Al mag het dan niet, toch geeft de pastoor toestemming. Ze komen bij ons in de spreekkamer te liggen en wij moeten naar boven. Ze liggen nog maar nauwelijks op de grond of ze snorken als 'n os. Hoe lang is het misschien geleden, dat ze geslapen hebben. Als we ons boven "geïnstalleerd" hebben, vallen wij ook weer in slaap.

Volgens regels staan we om ongeveer kwart over zes op en om zeven uur gaan we naar de kerk. Als we ongeveer tien minuten in

de kerk zitten, komen er weer enkele vliegtuigen opduiken. Er wordt weer flink geschoten. Dan vallen er ineens enige bommen, even buiten het drop. De mensen lopen vlug van hun stoeltje weg en gaan deels onder het koor staan, deels plat tegen de muur. 'n Jonge juffrouw van ongeveer zevenentwintig jaar, die erg opgepoierd en opgelakt is, pakt me beet en begint te schreien. Ik weet niet wat ik moet doen en ze blijft mij maar beethouden. (We zullen in oorlogstijd maar niet zo nauw kijken!!!) De ramen van de kerk zijn geheel van de luchtdruk ingedrukt, maar toch niet stuk. Als het iets rustiger wordt, laat de juffrouw mij eindelijk los. Maar dan komen ze weer terug. Na de mis houdt de pastoor 'n klein toespraakje, we moeten niet bang zijn, zegt hij, er valt geen haar van ons hoofd of Onze Lieve Heer weet het. Maar buiten klinkt het getikketik toch maar door. We proberen door vlug te lopen thuis te komen, maar het gaat niet. De lucht is als het ware op deze morgen vol sterren die flikkeren aan het firmament. Al het afweergeschut dat hier opgesteld staat is in werking. We zien elke keer dat 'n kogel met 'n klein vlammetje in de lucht ontploft. Maar er wordt niet één vliegtuig neergeschoten. Dan na 'n klein half uur is alles toch weer voorbij. We gaan dan gewoon weer aan het werk. Maar het schijnt dat ze op het slagveld Oudenaarde vandaag nogal flink bezig zijn⁽³¹⁾, want de lucht zit er vol van, het is gedonder op gedonder. En de grond dreunt de hele dag door, en als het eens 'ns een half uurtje stil is kijken we elkaar aan en vinden we het vreemd dat het zo stil is. Zo duurt dat gedonder de hele dag door en we worden er al wat aan gewend. Tegen de avond houdt het geschut op, zodat we nogal rustig kunnen gaan slapen. Dat was de dertiende vluchtelingsdag.

25 Mei 1940

's Morgens na het eten, komt de pastoor bij ons en hij vraagt of we eens een flinke schuilkelder willen maken. We vinden het natuurlijk

goed, want 'n beetje graven en dan zijn we er mee klaar, denken we. We gaan in de tuin eens kijken waar we hem zullen maken en we besluiten om hem ongeveer vier à vijf meter van het huis te graven, vlak langs twee dikke bomen en onder de kleine bosjes door⁽³²⁾. "Dan is hij ook goed beschermd ook", zegt de pastoor. We halen een paar schoppen, die niet zo zijn als in Holland, maar met 'n veel groter schepvlak, zodat het voor ons die nog nooit zo'n dergelijk werk gedaan hebben, zwaar werk is. Als we ongeveer 'n dertig centimeter diep zijn, stuiten we al op de eerste wortels, daar we zo vlak langs de grote bomen 'n schuilkelder maken. De wortels zijn zó dik, dat we 'n paar hakbijlen moeten halen. En het wordt nu meer hakken, dan graven, en dan valt het hakken nog niet mee ook, daar de dikke wortels nog zo nat en taai zijn ook en daar we er niet zo gemakkelijk bij kunnen. Het vordert niet erg vlug met de schuilkelder en dan werken we nog met z'n vijven. Maar hij moet ook ongeveer tien meter lang worden! Als we wat diep zijn, worden onze kleren verschrikkelijk vuil bij dat graven en hakken. En dan hadden we bijna allemaal onze zondagse kleren aan, want we konden niet veel meenemen en dan konden we beter het beste aandoen. Eindelijk om ongeveer drie uur 's middags waren we op de bepaalde diepte. We legden allemaal planken op de grond daar die nogal waterig was en aan de zijkanten hingen we wat zakken. Toen werd er aan beide kanten een wal opgeworpen en daarover werden dikke bomen gelegd en takken en houtblokken. Alles haalden we overhoop, om er maar bovenop te gooien. Dan leggen we er nog graszoden over en dan vervolgens zand en nog eens zand. Nu is het toch wel goed, en we zijn blij dat we er mee klaar zijn.

Het is ongeveer vijf uur. We borstelen ons eens heel goed af, en dan gaan we in het bijschuurtje onze voeten wassen. En dan gaan we ons verschoneren wat wel nodig is na zo'n tijd, want maandag willen moeder en de buurvrouw wassen. 's Avonds gaan we eens rustig in enkele oude illustraties lezen en dan vermoeid van de zware, ongewone arbeid naar bed.

Dat was de veertiende vluchtelingsdag!

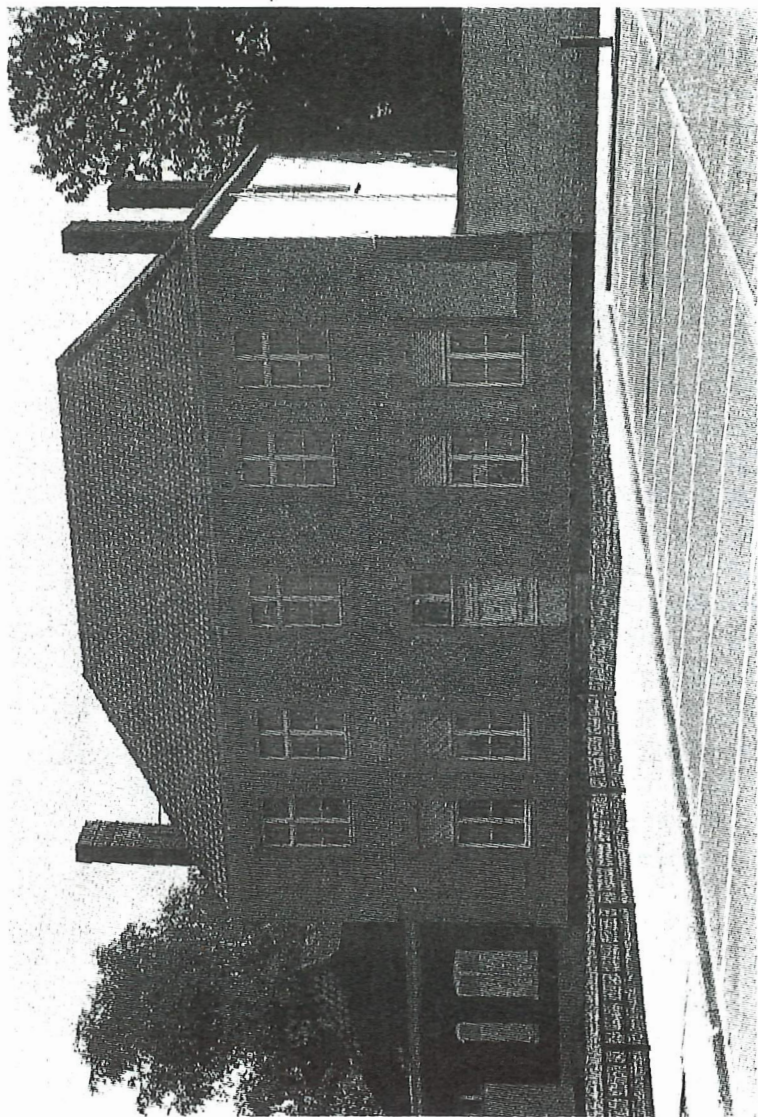
26 mei 1940

We slapen nogal goed na zo'n zware arbeid. Het is vandaag nogal rustig. Maar het voortdurend gebulder der kanonnen komt al dichterbij. We kunnen merken dat de Belgen, die zo vast standhouden, jammer genoeg moeten terugtrekken. Verder gebeurde er niets bijzonders die dag.

Dat was de vijftiende vluchtelingsdag!

27 mei 1940

Het zal zo ongeveer drie uur in de nacht zijn, als ik wakker word. Buiten hoor ik weer de Duitse vliegtuigen ronken; het schijnen er zeer velen te zijn⁽³⁴⁾. Ik hoor dat Johan ook wakker is, maar Gerrit slaapt nog door. Stil liggen we te luisteren en wanneer het geluid even stil is, zijn we bang dat de vliegenier zijn motor afzet en enkele bommen laat vallen. Maar gelukkig gebeurde dit niet. Als tegen ongeveer vier uur in de morgen het geluid der vliegtuigen nog vermeerderd⁽³⁵⁾ wordt, doen we vader naar ons toekomen. Hij zegt dat, als we willen, we wel op kunnen staan; zij, de anderen, zij zijn ook opgestaan, maar de meisjes slapen nog. Johan maakt Gerrit wakker en dan gaan we maar in de keuken rondom de tafelstil zitten kijken. Bij het zwakke lamplicht vallen we weer bijna in slaap. Moortje is ook op, maar de pastoor slaapt nog. Het vliegtuiggeronk blijft onophoudelijk doorgaan, en we wennen er weer aan. Van de mensen in het dorp horen we, dat de Koning vannacht weer in het kasteel gekomen is⁽³⁶⁾. Volgens gewoonte gaan we om half acht naar de kerk. Vader en de buurman gaan deze keer niet naar Brugge, want ze vertrouwen het niet erg met die vliegtuigen!

Pastorie van Loppem (foto BF - 1995)

We blijven tot negen uur binnen zitten. Maar dan komt de pastoor ons vragen of we weer niet kunnen werken. "Want de vliegtuigen blijven maar rondcirkelen en doen toch niets!" zegt hij. Met 'n beetje tegenzin gaan we aan het werk. Elke keer als er 'n vliegtuig aan komt gaan we naar binnen en we kunnen eigenlijk altijd wel binnenblijven, zoveel komen er over! Als de vliegtuigen weg zijn gaat de sirene⁽³⁷⁾. Want, daar de sirene met de hand gedraaid moet worden en op het balkon van het raadhuis staat, moet degene die er voor zorgt, vanuit de uitkijkpost naar de sirene lopen. Als hij daar dan was aangekomen, was intussen het vliegtuig al boven het dorp en van angst durfde hij niet buiten te komen en begon pas te draaien als het vliegtuig over was. Maar nadat enkele keren de sirene geloeid heeft, horen we hem niet meer. Het kanongebulder van Oudenaarde begint ook al heftiger en sterker te klinken. Het schijnt dat de Belgen terugtrekken en om tien uur is het niet meer van de lucht af. Het lijkt wel of het onweert! Moeder en de buurvrouw doen vandaag ook voor de tweede keer de was. Ze hebben er anders wel 'n slechte dag voor uitgekozen! Daar er geen gas in Loppem is, moeten ze op hout stoken en ik moet houtblokken kappen. Maar het werk wordt verschrikkelijk tegengehouden, elke keer als er weer zo'n Duits vliegtuig aankomt, moeten ze naar binnen. Niet zozeer voor het vliegtuig, maar omdat er met het afweergeschut zo hevig op geschoten wordt. Als vader en de buurman op het raadhuis weer 'n bon hebben gehaald voor gratis brood en melk, gaan we eten. Het duurt anders wel 'n hele tijd voordat we 'ns rustig kunnen beginnen.

Het menu van deze middag is aardappelen en rabarber. Vlees is er niet, want het is vandaag weer die vervelende vleesloze maandag! De pastoor heeft echter nog 'n kippetje. Het schijnt dat de vliegeniers ook aan het eten zijn, want het is nogal tamelijk rustig. Maar dan begint het ook des te heviger, vliegtuigen, vliegtuigen en nog 'ns vliegtuigen. Ze hebben het zeker op de Koning gemunt, want ze

blijven maar rondcirkelen. Er zijn nu vandaag al honderdzesenvijftig bommenwerpers op het eens zo vredige Loppem gekomen. En wat zal er nog komen?⁽³⁸⁾ Tegen één uur komen de eerste terugtrekkende troepen van het Belgische leger door Loppem en dat blijft zo de hele dag doorgaan. Ze willen hier in de omtrek weer 'n slagveld maken. In de tuin van het kasteel worden loopgraven gemaakt⁽³⁹⁾. De pastoor vraagt ons of we nog mee gaan naar de grot. Eerlijk gezegd durven we niet en daarom blijven we maar thuis. De pastoor gaat dan alleen weg. Werken doen we niet meer en we kijken maar bang naar die vliegtuigen. Het zijn als het ware zwarte golven, die er aan komen zetten. Om half drie komen er weer zulke golven, n.l. eskaders vliegtuigen, aan, maar drie wijken af en komen recht op ons af, en gaan langzaam naar beneden. "Vlug, weg, schiet op", roept onze buurman. Duwend, stotend, roepend, lopen we zenuwachtig naar de kelder. Ze duwen elkander bijna van de trap af. Als we, bijna, op onze buurman en ik na, in de kelder zijn, dan: Boem, boem, boem, rinkelen van ruiten, geschreeuw en geschrei van kinderen. Wij worden door de kracht van de lucht de trap afgeslingerd de kelder in. Er is geen ruit meer in de pastorie heel, verscheidene deuren zijn gewoon uit hun scharnieren geslagen en verscheidene kozijnen met raam en al hangen half naar buiten⁽⁴⁰⁾. Dan weer boem, boem, boem. Bom na bom valt er neer. Ze schijnen er genoeg te hebben! Dieper ineengedoken en met de handen boven het hoofd, kruipen we dicht bij elkaar, alsof we zo het gevaar kunnen weren. Ondertussen bidden we met trillende stem en rillend van angst enkele weesgegroetjes. "Kom vlug mee naar de schuilloopgraaf in de tuin" zegt Moortje, "direct valt alles in!" Vlug lopen we door het glas en over grote en kleine houtspaanders heen naar de tuin. Buiten ruikt het sterk naar brandlucht. Nauwelijks zijn we in de zanderige schuilplaats gekropen of daar gaat het weer. Boem, boem, gevolgd door hevige knallen van uit-eensspringende munitie-auto's, die juist door het dorp komen. De burens van de pastoor komen er angstig aanlopen: op hun huis is

ook 'n bom gevallen, maar ze zaten gelukkig in de tuin⁽⁴¹⁾. Maar omdat hun schuilplaats niet overdekt is, komen ze naar ons toe. Ze klagen en jammeren van angst. Dan wordt er opeens hard aan de bel getrokken. Moortje doet vlug open en 'n man, bleek van schrik, vraagt om de pastoor, want er moeten ongeveer tien mensen be-diend worden.

"De pastoor is niet thuis", zegt Moortje.

"Waar is hij dan?"

"Bij de grot, dat hij ook altijd zo eigenwijs moet zijn om nu weg te gaan!"

"Dan zal ik wel naar de onderpastoor⁽⁴²⁾ gaan", zegt de man en hij springt op z'n velo.

We zitten nu erg ineem gepropt bij elkaar en het valt voor moeder met zusje (die pas zes maanden is) niet mee. We bidden het rozenhoedje. Wel klinkt het Vlaamse weesgegroet anders dan het Nederlandse, maar toch vragen we aan God om één ding: n.l. om behoud van ons leven.

Om ongeveer vier uur gaan de Belgische mensen weg, maar het valt toch niet mee. We zitten vol zand, dat elke keer door de takken heen komt en van de kanten valt. We halen voor moeder een stoeltje. En buurman en ik maken elke keer als het weer even rustig is, een stoeltje, bestaande uit 'n balkje met 'n plankje erop. Om ongeveer zes uur wordt het, God zij dank, weer rustig. Johan en ik gaan vlug naar boven en gooien alles wat van ons is uit het raam. De was wordt, àl is hij nog nat, bijeen gedaan en in 'n laken geknoopt. Vader en buurman en de meisjes ruimen zo goed al het gaat de rommel wat op, maar er zit nergens geen raam meer in en er zijn verscheidene deuren kapot geslagen. Het tocht verschrikkelijk. Moeder snijdt ondertussen wat brood. De pastoor komt haastig om wat wijwater voor de begrafenis van verschillende soldaten. Enkele Rode-Kruissoldaten hebben ondertussen al 'n groot graf gegraven en daar worden de soldaten in gelegd. Sommigen zijn niet te herkennen, zo verminkt zijn ze!⁽⁴³⁾

Als we haastig wat gegeten hebben, bergens we al ons goed weer op de bakfiets, maar dan komen de vliegtuigen weer aan. We willen direct nog naar Brugge vertrekken, maar de pastoor raadt het ons af, want het is al bijna donker, en eerlijk gezegd, hij wil deze nacht ook niet graag met Moortje alleen blijven. We sluiten, als het donker is, alle vensters en gaan dan bij het klein lamplicht rondom de tafel zitten. Er wordt niet veel gezegd.

Buiten ronken de vliegtuigen en klinkt het geratel en getrappel van Belgische paarden en karren van het leger. Tegen tien uur komen er nog enkele soldaten om eten vragen en of ze vannacht hier mogen slapen. De pastoor vindt het goed en als de soldaten flink gegeten hebben, beginnen ze over hun strijd tegen de Duitsers te vertellen. Daarna gaan ze naar boven, naar bed. Wij zijn ondertussen in slaap gevallen. De een ligt op enkele stoelen, de ander met z'n hoofd op tafel, gene ligt onder tafel, deze leunt slaperig op de stenen vloer zittend, tegen de muur.

Om ongeveer half twaalf komen er weer meer vliegtuigen opzetten. We worden er wakker van. "We zullen maar in de kelder gaan", zegt de pastoor. Zo gezegd, zo gedaan. De pastoor neemt zijn ligstoel mee in de kelder en met 'n deken om zich heen valt hij in slaap. We nemen onze dekens en jassen mee en leggen alles op de grond. Moeder en zusje op schoot, ik met Joke die bijna omviel van de slaap, en daarom dan ook gauw sliep.

Zo eindigden we onze vijftiende vluchtelingsdag!

28 mei 1940

Het vliegtuiggeronk en het trekken van de Belgische militairen door het dorp blijft de gehele nacht maar voortduren. Moeder en ik zitten nog maar stil voor ons uit te kijken en te luisteren naar het angstig rumoer buiten. Het is 'n hele warboel op de grond voor ons. De ene ligt met zijn hoofd op de stenen trap-trede, de andere

met zijn hoofd op z'n buurman. En als er iemand zich beweegt, roepen er verscheidene "auw" vanwege de stoot of trap, die ze krijgen. De pastoor zit knikkebollend in zijn rieten stoel met 'n deken om zich heen geslagen. Om ongeveer twee uur in de nacht wordt er gebeld. Ik maak Moortje wakker, wat niet zo gemakkelijk gaat, want Joke slaapt nog altijd. Ze loopt met 'n zaklantaarn in de hand tussen de slapenden door en bereikt zo dan met moeite de trap. Men komt zeggen dat de Belgische militairen, die hier slapen, om vier uur gewekt moeten worden⁽⁴⁴⁾. Om ongeveer drie uur maak ik allen wakker, en we zijn blij dat we weer 'ns even kunnen rondlopen, zó stijf zijn we. Moortje gaat ook mee uit de kelder, maar de pastoor blijft nog wat zitten. We schrijven nog het adres van de pastoor op bij kaarslicht en geven ons adres aan Moortje. Haastig wordt nog, voor zo ver we tenminste kunnen, rond gekeken of we soms niets vergeten hebben. Dan komt de pastoor ook boven en we bedanken hem hartelijk. Hij geeft ons nog ieder de zegen en dan vertrekken we. Terwijl de anderen nog even blijven praten, gaan Gerrit en ik naar de tuin om de bakfiets te halen. Maar in de tuin gekomen, zien we dat geheel de tuin vol Belgische militaire auto's staat⁽⁴⁵⁾. Daar gaat nu ons werk, waar we zo ons best voor gedaan hebben! We kunnen er onmogelijk uit. We vragen aan de militairen of we er door mogen en als er dan 'n stuk of zes auto's weggereden zijn, kunnen we er gelukkig door. Maar nu staan we aan de straat en krijgen we weer precies het zelfde. We kunnen er weer niet door. Maar na 'n tijdje komt er gelukkig 'n gaping in de trekkende stoet. We groeten de pastoor en Moortje nog 'ns hartelijk en vertrekken dan. Maar als we 'n dwarsstraat in moeten slaan, moeten we weer, maar nu 'n hele tijd, voor de militairen wachten. Dan kunnen we eindelijk 'ns rustig verder gaan en komen we zo op de "grote baen" van Oostende naar Brugge terecht⁽⁴⁶⁾. Hier vlak bij staat ook het nieuwe klooster der Benedictijnen⁽⁴⁷⁾. Het is 'n mooie, lange, prachtige weg. Aan weerskanten zijn grote bossen. Die liggen allen vol met militairen. Maar de meesten slapen nog. Pas als

we bij Brugge zijn, ongeveer enkele kilometers ervoor, beginnen ook hier de militairen te trekken en komen de eerste vliegtuigen weer aanzetten.

Noten

- (1) Pastoor: de pastoor van Waarschoot, waar ze hun zevende nacht op de vlucht doorgebracht hebben.
- (2) Opslagplaatsen van munitie: voor onze streken waren er drie, nl. in Eeklo, Zedelgem en Westrozebeke.
- (3) Sijsele: moet waarschijnlijk Maldegem zijn, gezien de richting waaruit deze Nederlandse vluchtelingen komen. Zowel Sijsele als Maldegem werden erg gebombardeerd.
- (4) Maldegem: moet waarschijnlijk Sijsele zijn. (zie 3)
- (5) Franse militairen op de terugweg van Zeeland.
- (6) Vluchtelingenbureau: in Brugge bestond een vluchtelingencomité o.l.v. adv. Louis Vander Meersch.
- (7) De tram naar Ruddervoorde-Zwevezele...?
- (8) Brug van Steenbrugge.
- (9) De burgemeester van Loppem was toen Henri Blomme (sinds 1939), hout-handelaar. Hij was burgemeester van Loppem van 1939-1945.
- (10) De gemeentesecretaris van Loppem was toen Robert Taveirne. Hij was in functie sinds 1936 en bleef dit tot 1976. Na de fusies van gemeenten bleef hij nog een paar jaar in dienst van de gemeente Zedelgem.
- (11) Marechaussees: bedoeld wordt de talrijke rijkswachters die de koning vergezelden.
- (12) Fracteurs ? : waarschijnlijk vluchtelingen.
- (13) Scholen: gemeenteschool (Steenbrugsestraat), de school van de broeders (Stationsstraat) en de meisjesschool (Ieperweg).
Kloosters: Bethanië, Zusters Maricolen (gesticht aan de Ieperweg)
- (14) Pastoor van Loppem was toen Camille Cornette (geb. Noordschote 18-10-1879, gestorven in Pollinkhove 26-09-1942). Komende van O.-L.-Vrouw Assebroek, werd hij pastoor van Loppem in 1935. Hij nam ontslag in 1941, bleef nog 1 jaar op een kamer in het gesticht te Loppem en vertrok naar Pollinkhove op 15-01-1942, waar hij aan de Ieperstraat woonde. Hij stierf er al op 26-09-1942. Aan de kerk van Loppem liet hij 5.000 fr na.

Over C. Cornette: zie A. Vervenne: de parochie Loppem, 1980, p. 132-135 en Jaarboek 5 van de heemk. kring Arsbroek (1988): p. 12-18. Zie bidprent-

je in bijlage.

- (15) Het dienstmeisje van C. Cornette (zijn maartje dat zij Moortje noemden) was Flavie Van Moortel (geb. Bekegem, 23-09-1907), dochter van Edouard en Emma Vanhie.
- (16) Dochter van 'n kasteelheer: heel waarschijnlijk één van de dochters van baron Karl van Caloen.
- (17) Het raadhuis: het nieuwe gemeentehuis, pas sinds november 1939 in gebruik genomen.
- (18) De onderpastoor: Antoon Valcke (1938-1945). Hij woonde aan de Ieperweg 11. Stond volgens E.H. Vervenne, bekend "als echte mensenvriend".
- (19) De koning verbleef vanaf de nacht van 18-19 mei t.e.m. de nacht van 23-24 mei in het Wit Huis van Karl van Caloen ter Rijsselsestraat. Tijdens de dag verbleef hij meestal op zijn groot Hoofdkwartier in Sint-Andries (Koudekeuken) of ergens te velde. "Dans la soirée, le Roi gagne Lophem, où son installation est préparée..." schrijft vleugeladjutant Van Overstraeten op 18 mei in zijn mémoires.
- (20) Deurne: waarschijnlijk een verschrijving voor Veurne.
- (21) De laatste overnachting van koning Leopold in het Wit Huis, had plaats op 23-24 mei, want op 25 mei (zaterdag) in de vroege ochtend had hij een onderhoud met zijn ministers op het kasteel van Wijnendale.
- (22) De tuin achter de pastorie besloeg in 1940 de oppervlakte van de huidige tuin en een groot stuk van het huidige kerkhof. Het Loppemse kerkhof bevond zich tot 31 augustus 1952 omheen de kerk.
- (23) Vleesloze maandag: moest nageleefd worden door het K.B. van 23 april 1940. De vrijdag mocht er echter wel vlees gegeten worden.
- (24) Het lof: godsdienstige namiddag- of avondoefening die met de zegen van het H. Sacrament besloten wordt.
- (25) De Emmaüsgrot werd in 1874 door mevr. Leo van Ockerhout-Vande Woestijne opgetrokken op een uithoek van hun domein, met toegang via de Rolleweg. Bekend in heel de streek als "de rotse".
- (26) Op de pastorie waren 2 officieren ingekwartierd. Gem. Archief Zedelgem, 542.1/2 Loppem. Opeising personen en onroerende goederen 40-45.
- (27) Nicht van Guido Gezelle. Hortense Gezelle, dochter van Romain, broer van Guido Gezelle en vuurwerkmaker. "Anno Domini, die 20 Maii, obiit Hortensia Gezelle, nata Brugis die 22 Septembris 1866 filia Romani et Philumenae Desmet. In hoc sepulta die 29-5-1940." (Overlijdensregister parochie Loppem).
Hortense en haar jongste zuster Maria verbleven een tijdlang in het gesticht te Loppem. Volgens Streuvels (Kroniek van de familie Gezelle, uitg. Orion, Brugge, 1980, 3de druk) is zij "te Loppem gestorven de 25ste juni 1940".

Het moet echter wel degelijk 20 mei zijn. Volgens het overlijdensregister van pastoor Cornette werd ze op 29 mei begraven. Toen waren de vluchtelingen uit Breda echter niet meer op de Loppemse pastorie!

- (28) De koster van Loppem was Jules Lommée (in dienst van 1922 tot 1946).
- (29) Op 15 mei 1940 had het Loppemse gemeentebestuur nog 5.000 fr gevraagd aan de provinciale overheid voor steun aan de talrijke vluchtelingen die zich toen in het kleine Loppem bevonden.
- (30) De ouderwetse trekbel is er nog steeds.
- (31) Het slagveld Oudenaarde: op 24 mei waren de Duitsers tot aan de Leie en het afwateringskanaal doorgebroken. De Schelde hadden Duitse infanteristen al op 20 mei in Oudenaarde overgestoken. (cfr. Luc de Vos en Frank Decat: Mei 1940... p. 78)
- (32) De tuin van de pastorie was en is rijk aan beukebomen. De tuin was in 1940 wel op z'n minst 50 % groter.
- (33) Zondag 26 mei was de eerste dag van de "Slag van Vinkt" waarbij talrijke onschuldige burgers door de Duitsers op een laffe manier afgemaakt werden. Het front strekte zich uit parallel met de weg Deinze-Aalter, op de spoorweg Ieper-Roeselare en Izegem-Meulebeke.
- (34) "Maandag, 27 mei, gaan alle Duitse legerkorpsen tot het offensief over om het succes, dat op de Leie behaald werd, uit te buiten..." (de Fabribeckers, De veldtocht van het Belgisch leger in 1940", eigen uitg. Lummen, 1966). Zie p. 131.
- (35) De Duitse luchtmacht is zeer actief op het Belgische front, vooral die 27 mei boven Loppem. Op 27 mei seint koning Leopold aan Lord Gort: "Het Belgisch leger is zeer ontmoedigd; het levert sinds 4 dagen ononderbroken strijd, onder intense bombardementen die de R.A.F. niet heeft kunnen verhinderen". (Gén. Baron Verhaegen: Le rôle de l'Armée belge en 1940, Presses du 12me de Ligne, 1948).
- (36) De koning verbleef sinds de nacht van 24-25 mei in het kasteel van Wijnendale. Toch lezen we in de mémoires van gen. Van Overstraeten, vleugeladjudant van de koning, dat hij op 27 mei naar Loppem moet en dat "de Stuka's rondjes vliegen boven de streek." Volgens de generaal is Torhout in enkele uren onherkenbaar geworden door de bombardementen. Ook Aartrijke werd getroffen. "In Loppem aangekomen word ik bedacht met een reeks van 5 bommen, waartegen ik slechts beschermd ben door de muur waartegen mijn auto halt houdt." (Gen. R. Van Overstraeten: Dans l'Etai. Au service de la Belgique, Libr. Plon, Paris, 1960). zie p. 339.
- (37) "Op het balkon van het gemeentehuis installeerde het luchtbeschermingscomité een sirene, die tussen 10 en 28 mei 1940 na een telefonische verwittiging vanuit Brugge enkele malen functioneerde." (A. Vervenne en A.

Dhondt: Geschiedenis van Loppem, Heemk. kring van Loppem, 1974)

Het Loppemse "Luchtbeschermingscomité stond onder voorzitterschap van baron Karl van Caloen.

- (38) Volgens een document in het gemeentelijk archief van Loppem-Zedelgem vielen die dag 50 bommen op Loppem waarvan 46 in bos of veld. 4 bommen waren raak en troffen de Rijselstraat. Eén huis brandde totaal uit (Gust De Crock; zie foto's), 2 huizen waren erg beschadigd en 10 huizen hadden gebroken ruiten en kleine schade (o.a. de pastorie). Er was geen schade aan het gesticht, de waterleiding en de riolen. Drie soldaten en 2 burgers werden gedood. Volgens het Burgerwelzijn (5-6-1940) waren er 5 gewonde burgers onder wie Maurice De Pauw, Clara en Gertrude Van Waesberghe. De twee doden waren Henri Osselaere en Gustaaf Rotty.
- (39) In de tuin voor het kasteel...: waarschijnlijk in de tuin van het kasteel Ter Mote, naast de tuin van de pastorie gelegen.
- (40) Door arch. Dujardin (Brugge) werd de oorlogsschade van 27 mei '40 aan kerk, pastorie en tuin op 5 jan. 1947 geraamd op 3.451,45 fr, resp. 3.264,29 fr en 800 fr. Toen de hoogstnodige herstellingen (4.649,93 fr) waren uitgevoerd, dienden er echter nog voor 14.680 fr opgeknapt te worden (Verslagboek Kerkraad, pastorie, Loppem).
- (41) Gustaaf De Crock verloor op 17 oktober 1917 zijn eerste vrouw toen een obus in zijn kelder ontplofte. Tijdens de 2de wereldoorlog wou Gustaaf De Crock niet in zijn huis blijven tijdens bombardementen (mondelijke getuigenis van Maurice De Pauw).
- (42) Onderpastoor Antoon Valcke: zie nr. 18.
- (43) Een brisantbom ontplofte voor het huis van Gustaaf De Crock. Een tankwagen die voor de woning geparkeerd stond, vatte vuur dat oversloeg op de woning van Gustaaf De Crock. Bomscherven troffen Maurice De Pauw en drie Belgische soldaten in de smidse van Médard De Pauw (aan de straatkant gelegen) en Henri Osselaere in zijn schrijnwerkersatelier aan de overkant van de Rijselstraat. In de gevel van het huis Naeyaert zijn nog steeds sporen van de inslaande bomscherven merkbaar.
- De drie Belgische soldaten waren op slag dood, Maurice De Pauw en Henri Osselaere zwaar gewond. Beiden werden via het noodhospitaal in de meisjesschool, en het hospitaal van Zevenkerken naar het Sint-Janshospitaal in Brugge overgebracht. Henri Osselaere overleed er op 5 juni 1940. De drie Belgische soldaten waren: Hendrik Trees (Bree), Const. Henrothy (Westmalle) en Frans Peetermans (Veerle). Ze werden samen begraven op dezelfde 27 mei zonder kist. Later werden ze naar hun eigen gemeente over gebracht.
- (44) Om vier uur in de ochtend van 28 mei ging de wapenstilstand officieel in.
- (45) In de bossen en parken van de talrijke kastelen van Loppem, had het Belgi-

sche leger heel wat van zijn materieel verdekt opgesteld, o.a. geladen kanonnen "Schneider" in het park van het Groot Kasteel.

- (46) De "grote baen" van Ostende naar Brugge: waarschijnlijk de autoweg Oostende-Brussel.
- (47) Het nieuwe klooster der Benedictijnen: verwarren zij Bethanië met Zevenkerken? In elk geval zitten ze in die buurt.

EMIGRATIE VAN ZEDELGEM 1901-1935

Victor Deceuninck .

Bron

Toevallig vielen mijn ogen in het gemeentelijk archief op een register dat duidelijk de sporen droeg van gebruik. Een schooleti-ketje - blauw omrand met afgesneden hoekjes - vermeldde "Register van uittredingen 1894 - 1935". Eens opengeslagen kwam het mij voor dat het voldoende materiaal bevatte om het eens grondig te bestuderen. Lijsten en nog eens lijsten van mensen die het nuttig of noodzakelijk vonden Zedelgem te verlaten. En dan komen de vragen op: Hoeveel? Waarom? Waar naartoe? Niettegenstaande ik zeker was van in een kluwen te geraken waarvan ik moeilijk het begin en het einde zou vinden ben ik er toch maar aan begonnen...

De officiële titel van het register luidt: "Register der verklarin-gen van uittreding". In tabelvorm is er ingevuld: naam, aantal der aangegeven personen, het nieuwe verblijf, datum der uit-schrijving en inschrijving in de nieuwe woonplaats en een klein kolommetje voor "Aanmerkingen". Bij de naam is er ook de verwijzing naar de bevolkingsregisters. Die bevolkingsregisters werden opgemaakt per kadastrale sectie, zodat we daarmee ook het adres van de betrokken perso(o)n(en) kennen.

In Zedelgem bestond een adres uit het opgeven van de kadastrale sectie (A, B, C, D, E, F of G) en een nummer zoals het vroeger algemeen gebruikelijk was. De huizen werden aangeduid met een zinken plaatje met het huisnummer op. Bij mijn weten is er in Zedelgem slechts één huis waar dit zinken plaatje nog te zien is: in de Dr. Adriaensstraat huisnummer 11, wat vroeger D 18 was.

Opmerkelijk is echter dat in steden een adres al d.m.v. straat en huisnummer genoteerd wordt, terwijl men in de kleinere gemeenten het bij het aanduiden van de sectie en het nummer houdt. Pas na de Eerste Wereldoorlog kwam in die laatste het gebruik van straat en huisnummer in zwang voor het opgeven van het adres.

Uit de onvolledige en gebrekkige aanduiding van het "Nieuw Verblijf" kunnen we maar tot het besluit komen dat dit register werd ingevuld wanneer de "afvallige" Zedelgemnaar zijn voornemen om Zedelgem te verlaten kenbaar ging maken in het gemeentehuis.

Inderdaad, de aanduiding van het juiste adres waar de betrokkene naartoe ging, is in meer dan een geval onvolledig. Aanduidingen als "Aartrijke, Aalputje", "Lophem, Watermolen", "Ichteghem, wijk Geuzenbosch" zijn legio. Soms wist de betrokkene van zijn toekomstig adres niets meer dan de naam van degene bij wie hij introk en noteerde de secretaris of gemeentebediende dan maar wat hij te horen kreeg: "Aertrijke bij Cyr. Strubbe", "Dudzele, bij Demaré, landbouwer", "Assebroek bij timmerman Arthur". Zelfs werd het nog vager geformuleerd: "Thourout, bij de Statie", "Thourout nabij de velodroom".

Hieruit kan men besluiten dat heel wat inwonenden van Zedelgem "om den brode" uitweken. Jongeren gingen "een stiel leren", anderen gingen als landarbeider, paardeknecht ("boever") of koewachter bij een of andere boer werken, nog anderen gingen het zoeken in de stad. Daar was ruime werkgelegenheid in de kleine bedrijfjes die nog op handenarbeid afgesteld waren. Voor meisjes en vrouwen was er de vraag naar dienstmeid of kinderoppas bij meer begoede burgers. Niet zelden waren in de "herenhuizen" naast de keukenmeid ook nog een "bovenmeid" en een "kindermeid" te werk gesteld. Zo'n tewerkstelling werd meer dan eens door de ouders voor hun nog jonge dochters op prijs gesteld, niet alleen omdat deze laatsten wat "zaad in 't bakske" brachten, maar ook omdat ze er "manieren" en "hun Frans" leerden, wat dit ook in de praktijk mocht betekenen.

De werkgever bood dan ook kost en inwoon aan hun personeel aan, waardoor de betrokkenen hun domicilie bij de werkgever namen.

Voor logies waren die werknemers niet zo kieskeurig. In stad waren ze nog het best gehuisvest. In grotere herenhuizen was dat dikwijls de "sous-terrain", die tot het rijk van het dienstpersoneel was ingericht, of een "mansardekamer". Bij de boeren bestond het logement meestal uit een alkoof in de paarden- of koeiestal of een bed op de zolder onder de dakpannen.

Meer dan eens komt uit het opgegeven "adres" een blijk van geluk of fierheid naar voor, wanneer betrokkene kan zeggen dat hij of zij naar St.-Andries gaat wonen in "Villa Beau Séjour", of jachtwachter wordt bij "de Kerckhove d'Exaerde" in Halle, of nog: naar "St.-Andries bij Baron Van Zuylen" met wellicht de nadruk op "baron".

Anderzijds werd de afschrijving wel met tranen in de ogen en de krop in de keel aangegeven. Zo komt het adres "Brugge, Clarastraat nr 10" zeer regelmatig voor, in 1906 zelfs zeven maal, soms met de bijkomende aanduiding "bij de Arme Zusters". Dit adres blijkt inderdaad het toevluchtsoord en wellicht het eindstation te zijn voor heel wat mensen op leeftijd die nog moeilijk in hun eigen onderhoud konden voorzien. Vooral als men weet dat "arme" eerder op de kostgangers sloeg dan op de zusters.

In elk geval kon men in Brugge een aardige club van uitgeweken Zedelgemnaren oprichten. Of ze wisten waar andere Zedelgemnaren gehuisvest waren, weten we niet. Maar in elk geval kon men er vinden in de Langestraat, de Gapaardstraat, de Kazernevest, de Guido Gezellelaan, de Smedenstraat, de Suveestraat, de Koolkerksesteenweg, de Ezelstraat, het Genthof, de Nieuwe Gentweg, de Wollestraat, de Giststraat, de Rodestraat, op het O.-L.-Vrouw kerkhof, de Dweersstraat, de Lange Rei, de Boeveriestraat, de Potterierei; om er maar enkele op te noemen. Het blijkt wel een invasie van Zedelgemnaren!

De reden van de uitwijking ligt voor de hand: de werkgelegenheid! In Zedelgem was er naast de tewerkstelling in de landbouw niet veel te rapen. Enkele "paardeboeren" hadden wel enkele knechten en meiden van doen, maar daarmee was de kous af: weinig zelfstandigen konden het zich veroorloven nog iemand - buiten de familie - in dienst te nemen.

En al mag je dan nog denken aan sommigen die hun levenspartner bij hun huwelijk naar een andere gemeente volgden, dan nog was de voornaamste reden van uitwijking de broodwinning.

**Dag vader en dag moeder,
dag zuster Ursula,
ik zie het hier niet zitten...**

Waar dachten nu die emigranten werk en hun geluk te vinden?
Het loonde wel de moeite om de "emigratie" van Zedelgem voor die periode in tabellen om te zetten.

Naar blijkt uit tabel 1 namen de emigranten niet al te ver van de vertrouwde kerktoren hun intrek: het land van belofte lag voor het merendeel in West-Vlaanderen. Voor de jaren 1901-1910 bedroeg dat zelfs 92 % van de totale uitwijking voor die jaren. De andere provincies waren voor Zedelgem nog zoveel als onbekend en een te ontdekken gebied. Vooral wanneer je gaat kijken naar de Waalse provincies. Wellicht was, naast de afstand, de taal voor velen een werkelijke barrière. Hoewel, Henegouwen met zijn steenkoolmijnen en aanverwante nijverheden schijnt hierop een uitzondering te maken. Van 1906 tot 1914 nam die provincie 86 emigranten van Zedelgem op. Dat was goed voor 5,5 % van de totale uitwijking van Zedelgem, waardoor Henegouwen nummer één was van de Belgische provincies voor wat betreft inwijking van Zedelgemnaren.

Vóór 1914 schijnen weinig Zedelgemnaren aangetrokken te worden door het buitenland. In heel die periode komt er maar één aangifte doen van zijn vertrek met zijn gezin naar het buitenland.

Henri Cauwels met vrouw en zijn acht kinderen wijken in 1910 uit naar het Groot Hertogdom Luxemburg. Hij werd wellicht aangezien als een grote avonturier of... een halve gare.

Gedurende de oorlog '14-'18 liggen de emigratieplannen van

heel wat Zedelgemnaren in de kast. Ze hebben andere zorgen om het hoofd. Het feit dat heel wat mannen en jonkheden als soldaat achter de frontlijn het laatste stukje vaderland aan het verdedigen waren, zal daar zeker niet vreemd aan zijn. Zelfs uitwijking naar aanpalende gemeenten zijn eerder uitzonderingen.

In de euforie na de bevrijding in 1918 laden heel wat mensen have en goed op de kar en wijken uit. Een 80 % ervan gaan naar een andere Westvlaamse gemeente. (Mocht dit veel blijken: in de periode voor de oorlog was dit 92 % van de emigranten.)

5 % gaan naar Brabant, 3,6 % naar Antwerpen, 2,8 % naar Henegouwen en 2,6 % naar Oost-Vlaanderen. Opvallend weinigen trekken naar Limburg waar de op gang komende steenkoolmijnen zeker om arbeidskrachten vroegen. Ook Luik trekt weinig aan, niettegenstaande de aldaar bloeiende metaalnijverheid.

52 Zedelgemnaren, of 3,2 % van het totaal in deze periode, wijken uit naar het buitenland. Hier valt Frankrijk met 47 personen het meest in de smaak. Wie echter denkt dat ze daar gaan samenhokken, is zeker fout: ze gaan naar de meest verscheidene departementen in de meest onbekende gemeentjes hun tenten opslaan. Sommigen ver genoeg van Zedelgem om er nooit meer terug te komen.

De oorlog heeft blijkbaar de horizons verlegd.

Keren we echter terug naar de emigranten die het liefst niet ver van de "heimat" wegtrokken en zich ergens in West-Vlaanderen gingen vestigen.

Om een vergelijking te kunnen maken tussen de periode van vóór

TABEL 1

EMIGRATIE ZEDELGEM 1901-1935
AANTAL PERSONEN PER PROVINCIE OF BUITENLAND

JAAR	WV	OV	BRA	ANT	LIM	HEN	NAM	LUI	LUX	BUIT	TOTAAL
1901	122	-	-	2	-	4	-	1	-	-	129
1902	132	-	6	1	-	-	-	-	-	-	139
1903	222	3	9	-	-	-	-	-	-	-	243
1904	144	2	3	1	-	3	-	-	-	-	153
1905	139	3	3	2	-	-	1	1	-	-	149
1906	183	1	7	-	-	2	-	-	-	-	193
1907	155	1	2	3	-	2	-	-	-	-	163
1908	186	1	1	2	-	11	-	-	-	-	201
1909	135	1	-	2	-	2	-	-	-	-	140
1910	143	4	5	-	-	8	-	-	-	10	170
1911	142	6	6	-	-	5	-	-	-	-	159
1912	156	9	8	-	1	12	-	-	-	-	186
1913	225	2	3	1	-	11	-	-	-	2	242
1914	76	2	2	-	-	26	-	-	-	-	106
1915	37	-	-	-	-	-	-	-	-	-	37
1916	35	1	-	-	-	-	-	-	-	-	36
1917	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
1918	59	-	-	-	-	1	-	-	-	1	61
1919	288	8	23	19	-	8	-	5	-	8	359
1920	273	12	25	11	6	12	11	1	-	13	364
1921	239	10	13	6	1	1	-	-	-	8	279
1922	208	5	8	11	-	9	3	-	-	2	246
1923	154	3	3	2	-	4	-	-	-	10	177
1924	122	5	12	9	-	12	4	-	-	11	175
1925	128	-	4	7	-	3	-	-	-	1	144
1926	179	3	7	12	5	5	3	1	-	35	250
1927	99	-	10	3	-	7	3	4	-	15	141
1928	155	3	6	8	-	1	2	12	1	5	194
1929	159	1	1	11	-	4	-	-	-	-	176
1930	165	8	4	4	-	12	-	3	-	-	196
1931	196	3	9	7	3	-	-	-	-	-	218
1932	150	12	4	-	-	-	-	-	-	4	170
1933	139	-	5	7	7	5	-	-	-	-	163
1934	118	1	-	5	-	-	-	-	-	-	125
1935	159	3	3	1	-	7	-	4	-	-	177
Tot	5247	113	192	137	23	177	28	32	1	125	6077

de Eerste Wereldoorlog en die erna, stellen we als eerste periode de jaren 1901-1910, als tweede de jaren 1919-1928, telkens een even lange tijdsduur van 10 jaar:

TABEL 2

	1901-1910	1919-1928
Aanpalende gemeenten:	533 = 34 %	608 = 33 %
Aanpalende gemeenten 2de rang: (uitgenomen Brugge)	489 = 31 %	359 = 19 %
Brugge:	171 = 11 %	211 = 11 %
Kustgemeenten:	34 = 2 %	54 = 3 %
Frontstreek:	15 = 1 %	268 = 15 %
Rest van W-Vlaanderen:	319 = 21 %	345 = 19 %

(procenten afgerond)

Zo zien we duidelijk dat de Frontstreek na de oorlog plots in de belangstelling van de emigranten komt. Het aantal dat naar die gemeenten uitwijkt stijgt enorm. Heel wat zagen een toekomst in het opkopen van een kapotgeschoten hoeve, anderen vonden er werk in de heropbouw van de verwoeste gewesten, nog anderen zagen het zitten met het verzamelen en verkopen van ijzer en koper, restanten van de vier jaar oorlog. Na 1928 daalt de aantrekkingskracht van dit gebied en neemt de immigratie aldaar vanuit Zedelgem de normale proporties van voor de oorlog aan.

Opmerkelijk is ook dat die plotse belangstelling van de Frontstreek vooral op de rekening komt van de emigratie naar de gemeenten "van 2de rang", wat m.i. moeilijk te verklaren is.

EMIGRATIE ZEDELGEM NAAR EEN WESTVLAAMSE GEMEENTE 1901-1935

TABEL 3

West-Vlaanderen ingedeeld in regio's:
 Regio 1: Gemeenten die grenzen aan Zedelgem: Aartrijke, Snellegem, Sint-Andries, Loppem, Veidegem.
 Regio 2: Gemeenten die grenzen aan de gemeenten van regio 1 (uitgenomen Brugge): Torhout, Ichtegem, Eernegem, Bekegem, Zerkegem, Jabbeke, Varsenare, Meetkerke, Sint-Michiels, Oostkamp, Waardamme, Ruddervoorde.

Regio 3: Brugge.
 Regio 4: Kustgemeenten.
 Regio 5: Frontstreek 1914-'18: Mannekenvere, Ramskapelle, Schore, Boitshoeke, Pervijze, Keiem, Stuivekenskerke, Zoutenaie, Oostkerke, Beerst, Lampnisse, Kaaskerke, Diksmuide, Esen, St.-Jacobskapelle, Nieuwkapelle, Woumen, Merkem, Noordschote, Zuidschote, Bikschote, Langemark, Poelkapelle, Westrosebeke, Passendale, Boesinge, Woesten, Elverdinge, Sint-Jan, Zonnebeke, Ieper, Zillebeke.

Regio 6: Rest van W-Vlaanderen.

a: aantal enkelingen

b/c: aantal gezinnen/aantal personen uit die gezinnen

	1			2			3			4			5			6			Totaal	
	a	b/c		a	b/c		a	b/c		a	b/c		a	b/c		a	b/c	a	b/c	
1901	13	7/30	13	8/22	15	3/9	3	1/2	-	-/-	3	3/12	47	22/75						
1902	19	6/30	6	10/29	6	-/-	3	1/2	-	-/-	8	4/29	42	21/90						
1903	16	10/65	9	14/70	7	1/9	2	-/-	2	-/-	16	5/26	52	30/171						
1904	13	5/7	21	9/41	14	1/2	4	-/-	2	-/-	16	4/14	70	19/74						
1905	10	8/43	11	4/20	15	1/3	4	-/-	-	1/3	6	5/24	46	19/93						
1906	15	8/43	20	5/30	17	2/7	1	-/-	1	-/-	11	7/38	65	22/118						
1907	13	10/45	18	7/32	11	4/16	2	-/-	1	-/-	14	1/3	59	22/96						
1908	18	8/52	12	9/53	6	-/-	4	-/-	2	-/-	14	5/25	56	22/130						
1909	14	7/32	14	5/31	9	1/2	3	-/-	-	-/-	12	4/18	52	17/83						
1910	15	7/30	16	4/21	10	2/13	2	1/2	4	-/-	18	4/12	65	18/78						

1911	8	9/37	18	7/42	14	-/-	1	-/-	1	-/-	13	3/8	55	19/87
1912	20	11/51	14	8/24	18	-/-	3	1/4	1	-/-	12	1/9	68	21/88
1913	12	14/74	16	15/83	10	1/2	2	-/-	1	-/-	8	5/17	49	35/176
1914	15	4/22	7	4/12	8	1/2	2	-/-	-	-/-	3	1/5	35	10/41
1915	5	3/16	5	1/7	3	-/-	-	-/-	-	-/-	1	-/-	14	4/23
1916	9	-/-	9	1/5	4	1/3	-	-/-	-	-/-	5	-/-	27	2/8
1917	4	2/13	2	-/-	6	-/-	-	-/-	-	-/-	-	-/-	12	2/13
1918	4	1/14	9	3/15	4	1/3	1	1/4	-	-/-	5	-/-	23	6/36
1919	16	21/89	21	18/76	15	3/10	-	2/5	1	-/-	13	8/42	66	52/222
1920	18	13/74	22	15/35	17	2/12	5	1/2	3	7/36	17	7/32	82	48/191
1921	20	11/42	6	4/16	15	3/9	2	1/2	8	12/74	10	8/35	61	39/178
1922	13	17/66	8	8/29	20	4/12	6	1/2	4	6/27	12	4/9	63	40/145
1923	7	11/33	11	4/14	7	2/6	1	-/-	4	11/45	13	4/13	43	32/111
1924	11	11/33	7	1/2	9	1/3	1	-/-	5	4/11	12	10/28	45	27/77
1925	11	9/33	4	4/18	15	2/7	2	-/-	3	3/7	5	6/23	40	24/88
1926	12	15/56	7	9/24	19	1/3	4	2/9	2	3/14	16	3/16	57	33/122
1927	5	8/18	7	4/15	12	-/-	4	2/7	2	4/11	4	5/14	34	23/65
1928	15	10/36	5	9/32	16	1/4	-	1/2	5	1/6	17	5/17	58	27/97
1929	4	13/42	3	5/16	20	3/9	7	7/17	3	1/6	12	7/20	49	36/110
1930	12	10/37	4	5/16	19	4/14	1	4/11	-	3/9	8	9/34	44	35/121
1931	12	23/76	18	7/32	15	2/5	4	3/11	2	1/4	11	2/6	62	38/134
1932	9	15/46	8	7/24	16	1/2	4	4/11	1	-/-	8	5/22	45	32/105
1933	19	15/52	7	6/17	13	2/7	-	1/2	1	-/-	11	4/10	51	28/88
1934	11	11/38	6	4/9	15	3/11	2	2/5	2	-/-	13	2/6	49	22/69
1935	10	18/66	8	9/30	12	3/4	3	1/2	-	-/-	6	7/18	39	37/120

Op een derde tabel, gaande over de emigratie naar Westvlaamse gemeenten, werd het aantal emigranten opgedeeld in (a) enkelingen en (b) gezinnen die zich elders gingen vestigen. Tevens gingen we na uit hoeveel personen de uitgeweken gezinnen bestonden (c).

Hieruit blijkt dat het niet enkel jonge gezinnen waren die zich aan een emigratie waagden. De ambtenaar van de burgerlijke stand die iets voelde voor de aangroei van de Zedelgemse bevolking zal wellicht met spijt in het hart genoteerd hebben dat bepaalde gezins-
hoofden kwamen aangeven dat zij verkozen elders te gaan wonen.

... wij trekken naar Amerika!

Wanneer we mensen op leeftijd vragen of zij Zedelgemnaren kennen die naar Amerika trokken, dan is het antwoord over het algemeen bevestigend. Sommigen spreken zelfs van "veel".

Wanneer we echter dit register van uitschrijvingen mogen geloven, zouden het eerder zeldzame vogels geweest zijn die de tocht over de grote plas waagden: in het totaal komt de vermelding "Amerika" of "Canada" slechts driemaal voor, in het totaal voor slechts zeven personen! Is het geheugen van die mensen dan werkelijk zo onbetrouwbaar? Gelukkig kan ik het tegenovergestelde bevestigen. En wel om de volgende redenen:

Eerst en vooral heb ik vastgesteld dat het register geen volledige lijst van de uitgeweken Zedelgemnaren bevat. Ik heb de indruk dat er heel wat mensen vertrokken naar andere oorden, zonder dit aan de dienst "bevolking" op het gemeentehuis te melden. Vooral diegenen die zo'n verre reis - naar Amerika! - planden, zullen wel andere zorgen om het hoofd hebben gehad dan die dat de dienst "Bevolking" op de hoogte moest worden gebracht voor ze vertrokken. Die kwamen dan natuurlijk niet in het "Register van uitschrijvingen". Later - God weet hoeveel later - stelde men op de

bevolking vast dat de vogels waren gaan vliegen. Ze schreven dan ook - maar dan in het bevolkingsregister - in: "Naar Amerika", op het zeggen van achtergebleven familieleden, buren of kennissen. Over het algemeen wisten die mensen dan ook niets méér, zodat het bij die vage vermelding bleef.

Maar we kunnen alle Amerika-vaarders niet over dezelfde kam scheren. Niet allen veegden hun voeten aan hun burgerplichten. Het besluit naar het verre Amerika uit te wijken vergde heel bijzondere voorzorgen. Ze vertrokken, met de idee hier nooit meer terug te keren. Ze hadden er dan ook baat bij zich zo goed mogelijk te voorzien van geldelijke middelen om daar een nieuw leven te starten. Vandaar dat ze hier eerst hun bezittingen - hoe schamel ook - te gelde wilden maken. Dit wil zeggen: huis en huisraad verkopen. Ondertussen zochten ze een onderkomen bij een of ander familielid of trokken in bij een werkgever die hen een "tijdelijke betrekking" verzekerde, in afwachting van de grote sprong naar het westen. Zo'n voorlopig onderkomen vonden ze, zo niet in Zedelgem, dan wel in een van de omliggende gemeenten. Zo lieten ze zich afschrijven in Zedelgem op hun "voorlopig" adres. Maar zodoende komen die in het afschrijvingsregister niet voor als vertrekkende naar Amerika.

Het is duidelijk: willen we een zicht hebben op de uitwijking van Zedelgemnaren naar Amerika, dan moeten we andere bronnen aanboren.

Een concreet geval is de uitwijking van Hendrik David. Hij werd geboren in Loppem op 16 oktober 1872. Hij werkte in 1897 als inwonende dienstknecht op de hoeve van Bernard Deklerck-Isabella Bohez in Zedelgem, gelegen tussen de Brugsestraat, de Hollevoordestraat en de Torhoutsesteenweg. Zijn broer werkte er ook voor die in 1895 naar Frankrijk vertrok. Het trekkersbloed zat

wellicht in de familie: op 10 maart 1899 verliet Hendrik Zedelgem voor Sint-Pieters en op 29 april 1905 scheepste hij als "cultivateur" in op het Amerikaanse stoomschip "Finland" voor New York. Vandaar trok hij verder naar Detroit (Michigan) om er zich te vestigen in Champlainstreet nr 106, waar in de nabijheid zijn schoonbroer Alphonse Van Coillie woonde. Voor heel de onderneming had hij 500 fr bijeengegaard, wat het startkapitaal was voor het nieuwe leven dat hij daar aanving. 500 fr lijkt ons een belachelijk kleine som, maar rekening houdend met de muntontwaarding sinds 1905, zou dat in onze huidige munt een kleine 80.000 fr bedragen. Toch nog een klein budget voor zo'n onderneming. Hij liet ploeg en riek voor wat ze waren en ging er werken in een fabriek waar hij 2 dollar per dag verdiende. Het dagloon van een arbeider in een fabriek alhier bedroeg toen nauwelijks 1 fr. Dat hij het in het begin niet onder de markt had, blijkt uit het feit dat hij zich slechts in "le flamand" kon verhelpen.⁽¹⁾

Een tweede emigrant die we op het spoor kwamen is Charles Reubens. Hij vertrok als 36-jarige in 1901 naar "Blauvelt" in New York, waar hij als tuinder een bedrijf opstartte. Vermoedelijk met succes. Na enkele jaren kwam hij terug - wellicht om hier nog enkele zaken te regelen - om in 1905 definitief met de SS. "Zee-land" op 7 oktober naar New York te vertrekken. Hij had 250 fr bij zich. Het moet een man geweest zijn die van aanpakken wist. In de vier jaren die hij in het land van belofte had doorgebracht, was hij er reeds behoorlijk ingeburgerd, want bij zijn tweede afvaart kon hij verklaren dat hij "le flamand, le français, l'allemand et l'anglais" sprak.⁽²⁾

Zoals u wellicht kunt vermoeden, is het verhaal van elke emigrant naar Amerika een verhaal apart. Ze vluchtten voor het eerder armoedige bestaan in onze streek en waagden de avontuurlijke sprong naar het verre Amerika waar ze hoopvol de kans grepen

naar een nieuw leven met meer welvaart en beter welzijn.

Bronnen:

Gemeentelijk Archief Zedelgem: Register der verklaringen van uittreding 1894-1935.

- (1) Gemeentelijk Archief, Zedelgem: Bevolkingsregister 1891-1900; Archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Rapport Venesoen - 1905, nr. 18192; Berekeningen Centrum Economische Studiën, K.U. Leuven en Studie- en Documentatiedienst, Ministerie van Financiën.
- (2) Archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Brussel, Rapport Venesoen 1905, nr. 19823.
- Met dank aan Mevr. Y. Lammerant, Knokke-Heist, die me de gegevens uit het Archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken bezorgde.

UITSTAPJE NAAR MESEN

Die buiige zondag 3 september trok onze kring naar Mesen, het kleinste stadje van België, met een rijke geschiedenis.

Een bruisende, praatvaardige Albert Ghekiere, promotor van de vredesbeiaard en duivel-doet-al in de Mesense parochie, fungeerde als gids.

Uiteraard werd eerst aandacht besteed aan de eerste wereldoorlog die voor Mesen ramspoedige gevolgen had: het stadje werd verpletterd tussen de machtige Engelse en Duitse legers. In het lokale oorlogsmuseum in het stadhuis kregen wij een beeld van wat er zich in '14-'18 afspeelde in en om Mesen. Vooral de verschrikkelijke mijnenlag van 7 juni 1917 kreeg ruim aandacht.

Daarna bezochten wij de Sint-Niklaaskerk, die oorspronkelijk kerk was van de benedictijnerabdij (1060-1776), instelling voor adellijke jonge meisjes, gesticht door gravin Adela, echtgenote van Boudevijn V.

Na haar opheffing in 1776 door keizerin Maria-Theresia, werd de abdij een koninklijk gesticht voor dochters van de gesneuvelde of invalide militairen. In '14-'18 werd het complex totaal vernield en niet meer heropgebouwd. De bezittingen te Mesen worden nog steeds beheerd door de koninklijke stichting die in Lede is gevestigd.

De crypte van de kerk, in 1928 in de oorspronkelijke vorm hersteld, diende waarschijnlijk ooit als vereringsplaats van de beroemde O.-L.-Vrouw van Mesen. In 1079 werd hier gravin Adela begraven.

Na een bezoek aan de karakteristieke toren (van waaruit een schitterend uitzicht op de grensstreek) en uiteraard de beiaard, werd dit boeiende bezoek afgesloten met een héél gezellige babbel, een pint en een boterham, in de stemmige Vivaldi.

B.D.

Errata:

In ons vorige nummer:

- Op blz 81, vul aan:

(43) Brugsch Handelsblad van 13 juli 1940.

(44) SCHEPENS Luc, Brugge bezet, Lannoo, Tielt/Weesp, 1985, p. 61.

- Op blz. 49, 10de regel: i.p.v. "moraal", lees: moreel.